

LAJIESITTELY

Rhododendron caucasicum

Pallas 1784

Рододендрон кавказский (Рододендрон белый)
(Venäjä)

Kafkas ormangülü (Turkki)

Kaukasianalppiruusu
alasuku *Hymenanthes*
sektio *Ponticum*
alasektio *Pontica*

Ainavihanta 0,3–1 metrin korkuinen, usein korkeutta huomattavasti leveämpi pensas. Runko vaalean- tai tummanruskea, karheakaarnainen, nuoret versot harvakseltaan karvaisia. Lehdet soikeat, vastapuikeat tai pitkänpyöreät ja 5–10 cm x 2–5 cm:n pituiset. Lehden tyvi on pyöreä, yläpinta kiiltävän vihreä ja alapintaa peittää ohut vaalean harmaanruskea nukka.

Kukinta pian lehtien puhkeamisen jälkeen, kartiomaisessa kukinnossa 6–15 kukkaa. Kukkat ovat avoimen suppilomaiset, terälehtiä 5. Teriö on 2,3–3,5 cm pituinen ja halkaisijaltaan 3–4 cm. Kukan väri on valkoinen, kermakeltainen tai hennon vaaleanpunainen, siinä on usein vihertävä kuviointi. Kukka ei tuoksu. Emin sikiä on tiheäkarvainen.

Luontaisilla kasvupaikoillaan laji kukkii touko-kesäkuussa.

Kotimaa:

Kaukasialppiruusu kasvaa luontaisena puuran yläpuolella 1800-3000 mmpy muodostaen laajoja yhtenäisiä pensaikkoja vuorten kivisille ja vähämultaisille rinteille.

Kestävyys:

Englanti H4-H5 (kestävä Englannissa)

Ruotsi (SRS) IV (?)

Tanska (RF) -25 °C,

USA: (ARS) -21 °C,

Suomi (I-VI) lumisuojan saadessaan

Kaukasian vuorten ylärinteillä kasvava alppiruusu oli läntisessä Euroopassa tuntematon aina 1700-luvun lopulle saakka. Tuolloin baltiansaksalainen luonnontieteilijä ja seikkailija **Johann Anton Güldenstädt** (1745–1781) matkaili Etelä-Venäjällä aina Kaukasusvuorille saakka poikkitieteellisellä tutkimusmatkallaan, jolla hän kartoitti hyödyn aikakauden hengessä suuren maan resursseja niin kasvi- eläin- kuin kivikunnankin osalta. Hän palasi matkaltaan Pietariin 1775.

Saksalainen **Peter Simon Pallas** (1741–1811) sai Venäjän keisarinnaalta (**Katariina II Suuri**) 1767 kutsun Pietarin tiedeakatemian professoriksi. Myös Pallas teki useita tutkimusretkiä suuren Venäjänmaan eri osiin ja kuvasi runsaasti tieteelle aiemmin tuntemattomia lajeja, uusia kasvilajejakin peräti 220 kpl. Pallas julkaisi postuumisti Güldenstädtin matkoista teok-

sen *Reisen durch Russland und im Caucasischen Gebürge* ja kuvasi tieteelle myös kaukasianalppiruusuun.

Pallasin tieteellinen tuotanto on varsin laaja, ja alkuperäiset teokset ovat säilyneet pääosin Pietarissa. Hän olikin varsin merkittävä valistusajan tiedemies.



Voimme olettaa, että Güldenstädt toi vuorilta taskunpohjalla myös alppiruusuun siemeniä, ja luultavasti siemenistä on osattu kasvattaa kasveja Pietarissa 1700-luvun lopulla. Lajin kerrotaan saapuneen Englantiin 1803, siis 28 vuotta Güldenstädtin Pietariin paluun jälkeen. Kaukasianalppiruusu on saattanut hyvinkin kasvaa tuon ajan Pietarin kasvitieteellisessä puutarhassa, joka oli perustettu 1714. Kasvin lähetti Englantiin kreivi **Aleksei Ivanovich Musin-Pushkin** (1744–1817) joka oli toiminut Venäjän lähettiläänä useissa Länsi-Euroopan maissa, mm. Lontoossa. Hän oli keräilijä ja aikansa mahtimiehiä.

Pushkin lähetti kaukasianalppiruusuun **Sir Joseph Banksille** (1743–1820), joka oli osallistunut kahdeksanhenkisen tiedemiesryhmän johtajana löytöretkeilijä **James Cookin** ensimmäiselle maailmanympäripurjehdukselle (1768–1771) ja oli 1800-luvun vaihteessa Kew:n kasvitieteellisen puutarhan johtajana Lontoossa.

1800-luvulla eivät kasvien nimeämissännöt olleet nykyisenkaltaisia, joten varsin pian versoikin Pushkinin lähettämästä kaukasialaisesta alkuperästä lajikkeiden kirjo, joiden voi olettaa olleen ainakin jossain määrin spontaaneja risteymiä. Vaaleanpunaisena kukkiva *R. caucasicum* 'Roseum' ja läiskäkukkainen 'Pictum' ovat muutamia varhaisia lajikkeita. Näihin kuuluu myös 'Cunningham's White' vuodelta 1830.

Viimeksi mainittu on kaukasianalppiruusuun ja turkinalppiruusuun (*R. ponticum*) risteymänä pidetty laji-

32	Rhododendron Cunnig-)		
	hami alba	} 4 t.	12
33	„ Dark bleu		
34	„ Kalmiaefolia		
35	Rosa thea Devoniensis,		
	gul med dunkel mete		
36	„ „ Isabella Gray,		

Abo Underrättelser 24.1.1865



Kaukasianalppiruusu kotiseudullaan. Kuva: Maxim Kucherov

keryhmä. 1800-luvulla nimettyinä lajikkeina myytiin siemenlisättyjä yksilöitä, joten samalla nimellä on tänä päivänäkin useita eri kantaa edustavia 'Cunningham's White'-pensaita.

Oli miten oli, lajike on paikkansa ansainnut. Se on yksi helpoimmin lisättävistä *Rhododendron*-suvun edustajista.

'Cunningham's White' ei tarvitse edes juurrutushormonia vaan juurtuu helposti luonnostaan maan pintaan taipuvista oksistaan.

'Cunnighami alba' on yksi ensimmäisistä suomalaisissa tiedotusvälineissä nimeltä mainituista alppiruusulajikkeista. Sitä kaupattiin Åbo Underrättelser-lehden sivuilla tammikuun 24. päivä vuonna 1865 hintaan 3 markkaa/kpl. Kasvia myytiin "Orangerie Växter"-otsikon alla, toisin sanoen kasvihuonekasvina. Voimme olettaa, että lehdessä mainittu 'Cunnighami alba' on nykyiseltä nimeltään 'Cunningham's White'. Vasta myöhemmin huomattiin, että lajike kesti myös avomaakasvatuksen, ainakin lumisuojan saadessaan. Suomessa 'Cunningham's White' onkin pysynyt yhtenä suosituimmista alppiruusuista. Se ei ole kaikkein pakkasenkestävin, mutta kykenee uusiutumaan hyvin vaikka paleltuisikin. Kun kasvutapa on matala, se saa useimpina talvina riittävän lumisuojan Etelä-Suomessakin ja kukkii runsaasti valkoisin kukin toukokuun lopulla. Ainoa pieni miinus lajikkeelle on annettava sen taipumuksesta syyskukintaan.

'Cunningham's White' on tätä nykyä myös suosittu perusrunko sellaisten lajikkeiden ja lajien lisäykses-

sä, joiden kasvatusta ei onnistu pistokkaista. 1800-luvulla lajikkeita vartettiin turkinalppiruusuksi. Tämä johti usein siihen, että jalo-osa tuhoutui syystä tai toisesta, minkä seurauksena moni arvokas kokoelma Englannissa muuttui aikojen kuluessa *R. ponticum*-ryteiköiksi.

Kaukasianalppiruusu on jäänyt luontaisen kasvualueensa ulkopuolella harvinaiseksi. Sen kerrotaan olevan arka sienitaudeille ja vaativan runsaasti valoa kukkiakseen kunnolla. Kaukasian alppiruusulajeista se kasvaa korkeimmalla, ja siksi talvenkestävyyden voisi olettaa olevan hyvän. Tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Kuten Himalajallakin, saavat korkealla puurajan yläpuolella kasvavat kasvit Kaukasuksella pysyvän lumipeitteen talvisuojakseen, joten riittää, jos kasvi sietää kevään ja syksyn miedommat pakkaset.

Meillä kaukasianalppiruusu viihtyy parhaiten pohjoisrinteessä avoimella paikalla ja hyvin köyhässä maaperässä. Kuivuutta kasvi ei kuitenkaan siedä.

Osmo Jussila

KIRJALLISUUTTA

Cox K, *Rhododendrons & Azaleas a Colour Guide* 2005

Cox P.A. & K, *The Encyclopedia of Rhododendron Species* 1997